Projekta „Zivjērglis”
atskaite par 2013.gadu

Atskaiti sagatavoja: Aigars Kalvāns

Rīga, 2014

Ievads

Projekta „Zivjērglis” mērķis ir nodrošināt zivjērgļa aizsardzību un izpēti Latvijā. Galvenie projekta uzdevumi 2013.gadam - turpināt sugas monitoringu, nodrošināt jaunatrasto teritoriju aizsardzību, kā arī veikt izpēti un sabiedrības izglītošanu. Lielākā daļa projekta aktivitāšu 2013.gadā tika īstenotas, sadarbojoties Latvijas Ornitoloģijas biedrībai un Latvijas Dabas fondam (projekts „Ērgļi pāri robežām”). Savukārt monitoringa aktivitātes savos apsaimniekotajos mežos šogad finansiāli atbalstīja AS „Latvijas valsts meži”.

Ligzdošanas teritoriju pārbaude un ligzdošanas sekmes

2013.gadā tika apsekota 191 vieta, kuru vidū ir potenciālās, vēsturiskās un iepriekšējos gados apdzīvotās teritorijas. No tām 111 vietās atrastas apdzīvotas ligzdas, kas ir lielākais jebkad zināmais apdzīvoto ligzdu skaits vienā gadā. Šogad tika atklātas arī 13 jaunas līdz šim nezināmas zivjērgļa aizņemtas teritorijas.

Ligzdošanas sekmes šogad bija augstas – 2,30 izlidojoši mazuļi uz sekmīgu ligzdu un 1,83 izlidojoši mazuļi uz aizņemtu teritoriju. Ligzdošanas sekmju rādītājs – izlidojoši mazuļi uz sekmīgu ligzdu, 2013.gadā ir tuvu pēdējo septiņu gadu vidējam (2,33), bet izlidojoši mazuļi uz aizņemtu teritoriju ir ievērojami augstāki par vidējo (1,60) (1.att.). 2013.gadā visvairāk sekmīgu ligzdu bija ar trim mazuļiem (51,8% gadījumu no kopējā ligzdu skaita (n=85) un 65,3% gadījuma no kopējā mazuļu skaita (n=202)).

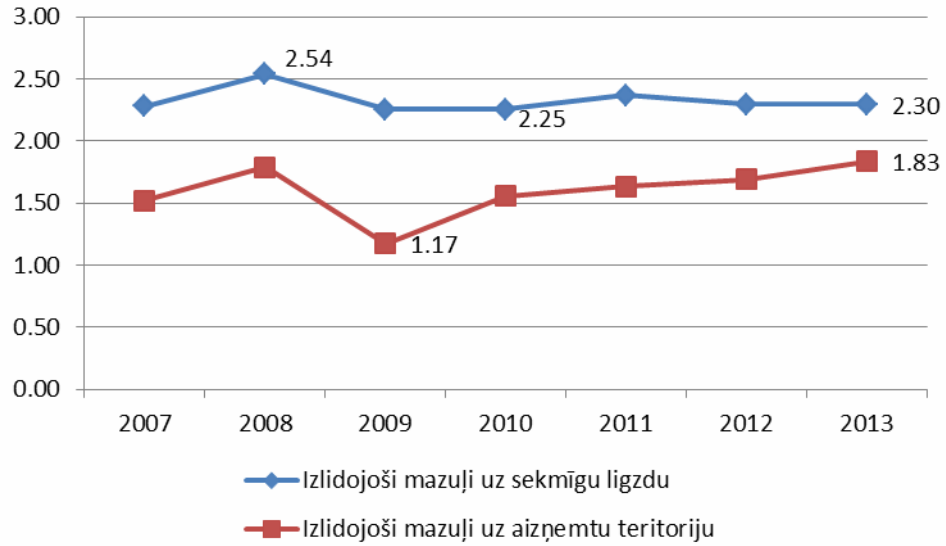

1. attēls. Latvijas zivjērgļu ligzdošanas sekmes no 2007. – 2013.g.

Sugas aizsardzības aktivitātes

Viens no galvenajiem projekta uzdevumiem ir nodrošināt zivjērgļa ligzdošanas teritoriju aizsardzību. Lielākā daļa zivjērgļu ligzdu atrodas kādā no īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, galvenokārt dabas liegumos (2013.gadā – 44 apdzīvotas ligzdas). Ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām galvenokārt tiek veidotas nelielas (2-10 ha) aizsargājamas teritorijas – mikroliegumi. 2013.gadā tika turpināta mikroliegumu veidošana apdzīvotām zivjērgļu teritorijām. Kopumā tika izveidoti 3 mikroliegumi zivjērglim ar kopējo platību 6,7 ha. Kopumā šai sugai, sākot no 2003.gada, ir izveidoti 70 mikroliegumi. 2013.gadā tika konstatēts, ka 43 apdzīvotas ligzdas atrodas mikroliegumos (41 zivjērglim veidotā mikroliegumā un divi citām sugām veidotos mikroliegumos).

Tikai 10 no 2013.gadā apdzīvotajām teritorijām nav noteikts pietiekams aizsardzības statuss. Lielākā daļa no tām ir jaunatrastās teritorijas.

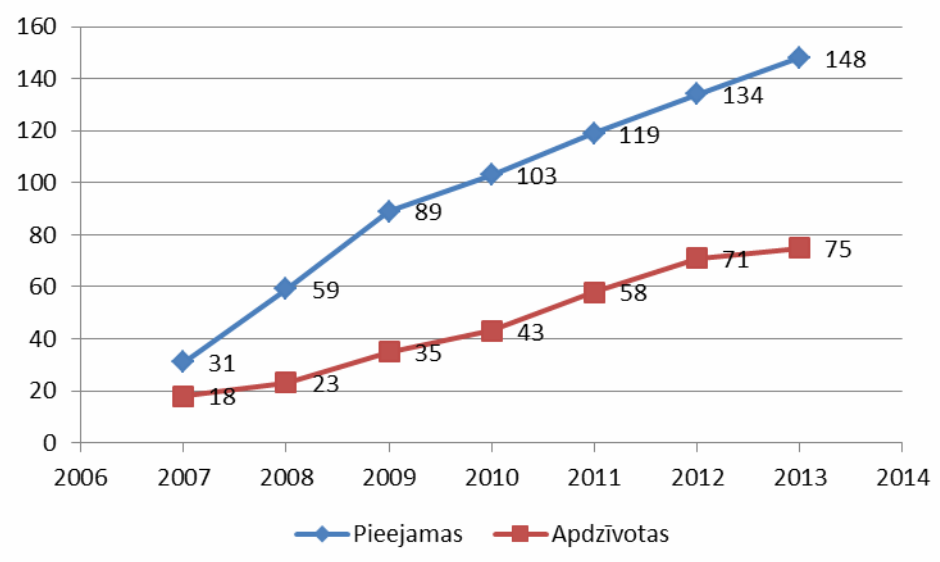

2. attēls. Mākslīgo ligzdu apdzīvotība no 2007. – 2013.g.

2013.gadā tika turpināta arī platformu būvēšana kokos, lai nostiprinātu esošās ligzdas un piesaistītu zivjērgļus jaunām vietām. Pirms ligzdošanas sezonas tika uzbūvētas trīs šādas platformas – mākslīgās ligzdas, bet rudenī un ziemā uzbūvētas vēl 7 un vienai veikts remonts. 2013.gadā bija apdzīvotas 75 mākslīgās ligzdas, kas ir 51% no visām attiecīgajā gadā pieejamajām mākslīgajām ligzdām (2. att.). 2013.gadā 68% no visām apdzīvotajām ligzdām bija uz mākslīgā pamata.

Izpēte un sabiedrības izglītošana

Gredzenošanas rezultāti

2013. gadā Latvijā tika apgredzenots rekordliels zivjērgļu skaits - kopumā 203 putni, no tiem 198 mazuļi (193 apgredzenoti ar krāsainiem gredzeniem) un 5 pieaugušie putni (1 tēviņš un 4 mātītes). Pieaugušie putni tika ķerti un gredzenoti pie to apdzīvotām ligzdām.

2013.gadā saņemta informācija par 23 Latvijā gredzenotu zivjērgļu atradumiem vai kontrolēm. No tiem 15 putni bija gredzenoti kā mazuļi ligzdā, bet 8 kā pieaugušie putni. Zivjērgļi, kas bija gredzenoti kā pieaugušie putni, tika kontrolēti pie tām pašām ligzdām, kur tie bija gredzenoti pirms gada (seši putni) un četriem gadiem (divi putni). Tālākais 2013.gada atradums nāk no R-Āfrikas – Gambijas. Interesanti ir divi atradumi Igaunijā – abos gadījumos novēroti pieaugušie putni pie ligzdas. Šie ir pirmie Latvijas gredzenoto putnu atradumi Igaunijā, kā arī pirmo reizi pierādīta Latvijas izcelsmes putnu ligzdošanu ārpus Latvijas. Visi 2013.gadā saņemtie atradumi apkopoti 1.tabulā.

1. tabula

Apkopojums par Latvijā gredzenoto putnu atradumiem

	Krāsainā gredzena Nr.	Datums	Vieta	Koordinātes
Gredzenošanas dati	**339**	08.07.2012.	Skrundas nov., Nīkrāce	
Atrašanas dati		19.01.2013.	Bijoli Island, Tanji, Gambija	13.22 N; 16.47 W
Atrasts pēc 6 mēnešiem un 11 dienām, attālums 5816 km.				
Gredzenošanas dati	**E 09**	01.07.2008.	Skrundas nov., Niedre	
Atrašanas dati		17.06.2013.	Skrundas nov., Plostnieki	56.45 N; 22.02 E
Atrasts pēc 4 gadiem, 11 mēnešiem un 16 dienām, attālums 8 km.				

Gredzenošanas dati	**091**	25.06.2011.	Rēzeknes nov., Īdeņa	
Atrašanas dati		08.06.2013.	Rēzeknes nov., Orenīši	56.41 N; 26.59 E
Atrasts pēc 1 gada, 11 mēnešiem un 14 dienām, attālums 7 km.				
Gredzenošanas dati	**106**	26.06.2011.	Rēzeknes nov., Īdeņa	
Atrašanas dati		07.06.2013.	Rēzeknes nov., Zvejsola	56.42 N; 26.54 E
Atrasts pēc 1 gada, 11 mēnešiem un 13 dienām, attālums 6 km.				
Gredzenošanas dati	**E 15**	02.07.2008.	Apes nov., Vidaga	
Atrašanas dati		12.07.2013.	Taga-Roostoja, Ida-Viru vald, Igaunija	59.06 N; 27.13 E
Atrasts pēc 5 gadiem un 10 dienām, attālums 204 km.				
Gredzenošanas dati	**E 61**	07.07.2008.	Rēzeknes nov., Sūļagols	
Atrašanas dati		08.07.2013.	Rugāju nov., Šnitkas purvs	56.56 N; 26.59 E
Atrasts pēc 5 gadiem un 1 dienas, attālums 27 km.				
Gredzenošanas dati	**A 40**	28.06.2008.	Ventspils nov., Moricsala	
Atrašanas dati		14.07.2013.	Pāvilostas nov., Upsēde	56.45 N; 21.18 E
Atrasts pēc 5 gadiem un 16 dienām, attālums 71 km.				
Gredzenošanas dati	**E 45**	06.07.2008.	Ērgļu nov., Katrīna	
Atrašanas dati		05.07.2013.	Druviena, Gulbenes nov.	57.06 N; 26.13 E
Atrasts pēc 4 gadiem, 11 mēnešiem un 29 dienām, attālums 38 km.				
Gredzenošanas dati	**E 75**	09.07.2008.	Neretas nov., Ērberģe	
Atrašanas dati		11.07.2013.	Penderi, Vecumnieku nov.	56.30 N; 24.50 E
Atrasts pēc 5 gadiem un 2 dienām, attālums 26 km.				
Gredzenošanas dati	**A 19**	03.07.2007.	Jaunjelgavas nov., Daudzeva	
Atrašanas dati		11.07.2013.	Viesītes nov., Klauce	56.17 N; 25.38 E
Atrasts pēc 6 gadiem un 8 dienām, attālums 38 km.				
Gredzenošanas dati	**E 80**	10.07.2008.	Viesītes nov., Zaķi	
Atrašanas dati		12.07.2013.	Salas novads, Sala	56.29 N; 25.40 E
Atrasts pēc 5 gadiem un 2 dienām, attālums 10 km.				
Gredzenošanas dati	**073**	07.07.2010.	Rēzeknes nov., Īdeņa	
Atrašanas dati		26.08.2013.	Rēzeknes nov., Orenīši	56.41 N; 26.59 E
Atrasts pēc 3 gadiem, 1 mēneša un 19 dienām, attālums 7 km.				
Gredzenošanas dati	**454**	04.07.2013.	Ogres nov., Lobe	
Atrašanas dati		11.10.2013.	Le Cesine, Vernole, Lecce, Itālija	40.21 N; 18.19 E
Atrasts pēc 3 mēnešiem un 7 dienām, attālums 1892 km.				
Gredzenošanas dati	**C 99**	03.07.2010.	Rugāju nov., Šnitkas purvs	
Atrašanas dati		13.07.2013.	Laisi, Misso vald, Igaunija	57.34 N; 27.08 E
Atrasts pēc 3 gadiem un 10 dienām, attālums 72 km.				
Gredzenošanas dati	**A 47**	29.06.2008.	Engures nov., Kaņieris	
Atrašanas dati		26.07.2013.	Engures nov., Lielaisciems	57.01 N; 23.18 E
Atrasts pēc 5 gadiem, 1 mēneša un 27 dienām, attālums 6 km.				

3. attēls. Latvijā gredzenots zivjērglis Itālijā (Cristiano Liuzzi foto)

Lai noteiktu Latvijā ligzdojošo zivjērgļu izcelsmi, tika turpināta sadarbība ar fotogrāfiem, kas fotografēja pieaugušos putnus pie apdzīvotām ligzdām. Pavisam kopā tika nofotografēti 127 pieaugušie putni (52 tēviņi un 76 mātītes) pie 79 ligzdām. No visiem nofotografētajiem putniem tikai 23 putni izrādījās ar gredzeniem (14 tēviņi un 9 mātītes). Diemžēl četriem putniem gredzena numurus neizdevās nolasīt.

2013.gadā pie ligzdas izdevās nolasīt divus Igaunijā gredzenotus putnus:

1) Strenču novadā pie ligzdas noķerts tēviņš, kas pirms 22 gadiem (1991. gadā) gredzenots kā mazulis Igaunijas dienvidu daļā Karula, Valga. 22 gadi ir ievērojams vecums zivjērglim, ņemot vērā, ka lielākais zināmais mūža ilgums šai sugai ir 26 gadi. Attālums starp gredzenošanas un atrašanas vietu ir 27 km.

2) Lielauces ezera apkārtnē pie ligzdas nofotografēts putns, kas kā mazulis gredzenots Karulas nacionālajā parkā (Igaunijas dienvidu daļa). Attālums starp gredzenošanas un atrašanas vietu ir 260 km.

4. attēls. Zivjērgis ar Igaunijas gredzenu (A. Kalvāna foto)

GPS satelītraidītāji

2012.gadā diviem pieaugušajiem putniem (pāris no vienas ligzdas) tika uzlikti GPS/GSM raidītāji. Raidītājiem tika uzstādīts režīms, kas dod signālu par putna atrašanās vietu ik pēc vienas stundas. Ar raidītājiem aprīkotajiem putniem tika doti vārdi Ilze un Ēriks. Diemžēl Ilze 2012.gada oktobrī gāja bojā Itālijā, savukārt Ēriks veiksmīgi sasniedza savu ziemošanas vietu Āfrikā.

Uz šo brīdi ir iegūts ievērojams daudzums interesantu datu gan par zivjērgļa barošanās teritorijām Latvijā un Āfrikā, gan par tā migrācijas ceļu uz ziemošanas vietu un atpakaļ.

Ziemošana. Ērika ziemošanas teritorijas analīzei tika izmantoti dati no 2012.gada oktobra līdz 2013.gada martam. Ziemošanas vietā, *Ndago* lagūnā Gabonā, Ēriks ieradās 2012.gada 1.oktobrī un pameta to 2013.gada 19.martā. Kopā ziemošanas vietā ērglis pavadīja gandrīz sešus mēnešus (170 dienas). Kā rāda iegūtie dati, kopējā ziemošanas teritorija (novelkot līniju starp tālākajiem punktiem) ir 83 km² liela. Turklāt aptuveni 98% punktu atrodas ievērojami mazākā teritorijā – tikai 6 km². Tika atzīmēti 8 punkti, kas bija tālāki par 2 km no ziemošanas vietas centra, tālākais no tiem bija 13 km. Iegūtie dati rāda, ka šī ziemošanas teritorija ir zivīm ļoti bagāta un līdz ar to lielus pārlidojumus Ērikam nav bijis nepieciešams veikt.

Pavasara migrācija. Ziemošanas vietu Ēriks pameta 2013.gada 19. martā un, šķērsojot Ekvatoriālo Gvineju, Kamerūnu un Čadu, jau 31. martā tas bija sasniedzis Vidusjūru pie Lībijas pilsētas Bengazī, veicot 4518 km garu lidojumu 13 dienās. Nākamajā dienā Ēriks šķērsoja Vidusjūru un tās dienas vakarā nonāca Turcijā pie Kumlucas. Vidusjūras šķērsošana bija visgarākais ceļa posms pavasara migrācijas laikā – 833 km. 2.aprīlī viņš veica 228 km garu lidojumu uz D līdz Adiguzelas (*Adıgüzel*) ūdenskrātuvei. Nākamajā dienā Ērikam šajā vietā bija neliela atpūta – tā bija pirmā reize pēc garā ceļojuma. Jau 4.aprīlī viņš turpināja tālāk savu ceļojumu uz Latviju. Viņš šķērsoja Bulgārijas un Rumānijas A daļu, Moldovu, Ukrainas R daļu un 12.aprīlī nonāca Anžadavā, Baltkrievijā pie Lietuvas robežas. Iespējams, ka redzot, ka Baltijas valstīs vēl ir ziema (sniegs un aizsalušas ūdenskrātuves), Ēriks nākamajā dienā veica 73 km garu lidojumu uz D – pretēji pavasara migrācijas ceļam. Divas dienas Ēriks uzturējās Baltkrievijā un tikai 16.aprīlī, veikdams 373 km garu lidojumu, sasniedza savu ligzdošanas teritoriju Latvijā. Kopējais Ērika veiktais pavasara migrācijas ceļš no Gabonas līdz Latvijai ir 7853 km. Šo garo un bīstamo lidojumu Ēriks paveica 29 dienās (no 19.marta līdz 16.aprīlim). Vidēji dienā ērglis veica 330 km. Salīdzinot Ērika rudens un pavasara migrācijas ceļus, redzams, ka tie ir līdzīgi – vairākas reizes tie šķērsoja viens otru un lielākā nobīde bija pie Vidusjūras aptuveni 400 km (6.att.). Kopējais nolidotais ceļš pavasarī bija par 1045 km lielāks nekā rudenī.

Barošanās teritorija. Ērika raidītājs darbojās līdz 2013.gada 30.jūlijam, līdz ar to barošanās teritorija tika analizēta, izmantojot 105 dienu datus (no 17.aprīļa līdz 30.jūlijam). Novelkot līniju starp katra putna tālākajiem barošanās vietu punktiem, tika iegūta barošanās teritorija, tā bija attiecīgi 680 km².

Pārsvarā Ēriks lidoja baroties līdz 10 km attālumā no ligzdas. Tikai 15% gadījumu (n=82) Ēriks lidoja tālāk par 10 km no ligzdas. Trīs gadījumos Ēriks aizlidoja tālāk par 20 km no ligzdas (tālākais 24 km), turklāt visi olu dēšanas un perēšanas periodā (aprīlis un maijs). Mazuļu barošanas laikā Ēriks lidoja pārsvarā līdz 10 km attālumā no ligzdas.

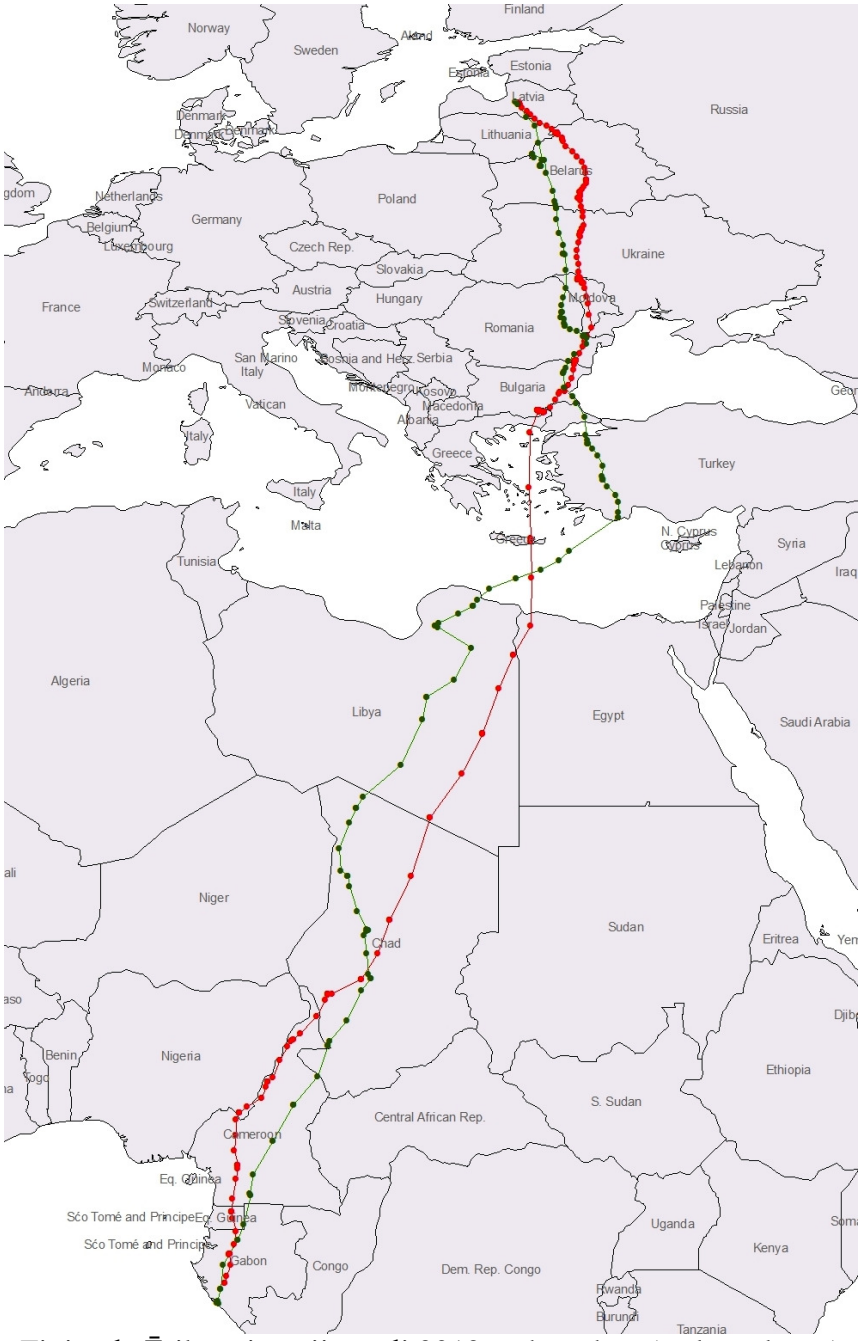

5. attēls. Zivjērgļa Ērikā migrācijas ceļi 2012.gada rudenī (sarkanā krāsā) un 2013.gada pavasarī (zaļā krāsā)

Interneta kameras

Šogad pie divām no zivjērgļa ligzdām tika uzstādītas videonovērošanas kameras, kas tika raidītas interneta tiešsaistē. Tādejādi jebkurš interesents tiešraidē varēja sekot līdzi Latvijas zivjērgļu ģimeņu ikdienai (no aprīļa līdz oktobrim). Pie vienas no ligzdām videonovērošanas kamera bija uzstādīta jau iepriekšējā gadā. Tā atradās Kurzemes pusē netālu no Skrundas. Kameras datu translācija interneta tiešraidē bija iespējama, pateicoties Igaunijas - Latvijas programmas līdzfinansējumam (Latvijas Dabas fonda projekts „Ērgļi pāri robežām"). Savukārt otra kamera bija uzstādīta pie ligzdas, kas atradās Ziemeļvidzemē pie Palsmanes. Kameras uzstādīšana notika Dabas aizsardzības pārvaldes projekta „Zaļais koridors" ietvaros.

Skrundas ligzdu vienlaikus vēroja pat vairāk nekā 4000 interesentu no visas pasaules. Pavisam Skrundas ligzdā notiekošo aplūkoja vairāk nekā 200 tūkst. cilvēku, visvairāk no Somijas, Polijas un Krievijas. Cilvēki notiekošo aktīvi komentēja interneta vietnes looduskalender.ee forumā. Kopumā forumā tika iesūtīti 4807 komentāri par Skrundas zivjērgļa ligzdā notiekošo.

Analizējot ligzdošanas gaitu abās ligzdās, konstatēti vairāki interesanti fakti, piemēram, Skrundas ligzdā pirmā ola tika izdēta 19.aprīlī, bet Palsmanes ligzdā tas notika tikai 2.maijā –

gandrīz par divām nedēļām vēlāk. Savukārt, ja salīdzina 2012. un 2013.gada ligzdošanas sezonas Skrundas ligzdā, tad redzams, ka pirmā mazuļa izšķilšanās datums atšķiras tikai par piecām dienām (2012.gadā – 21.maijs; 2013.gadā – 26.maijs), kaut arī 2012.gadā zivjērglis pirmoreiz pie ligzdas novērots jau 31.martā, bet 2013.gadā tikai ap 10.aprīli. Katrā ligzdā tika izaudzināti trīs mazuļi. Apkopojums par Skrundas ligzdas ligzdošanas gaitu apkopots 2.tabulā.

Pateicoties videonovērošanas kamerām, tika iegūti interesanti dati par zivju sugām un to skaitu, ko zivjērglis atnesa uz ligzdu. Dati turpmāk tiks izmantoti Latvijas zivjērgļa barības bāzes analīzei.

2. tabula

Apkopojums par Skrundas ligzdas ligzdošanas gaitu

Datums	**Aktivitāte**
10.04.	Abi pieaugušie ligzdā
19.04.	Pirmā ola
22.04.	Otrā ola
25.04.	Trešā ola
26.05.	Pirmais mazulis izšķīlies
29.05.	Otrais mazulis izšķīlies
30.05.	Trešais mazulis izšķīlies
25.06.	Apgredzenoti mazuļi
15.07.	Pirmais mazulis aizlido
16.07.	Otrs mazulis aizlido
19.07.	Trešais mazulis aizlido
25.08.	Tēviņš pēdējo reizi pie ligzdas

6. attēls. Zivjērgļa mātīte ligzdā (kadrs no videonovērošanas kameras)

Pateicības

Pateicību izsaku visiem, kas 2013.gadā ar autoru piedalījās ligzdu pārbaudēs un mākslīgo ligzdu būvēšanā – Andrim Dekantam, Andrim Ertam, Aivaram Petriņam, Dainim Viļumam, Edgaram Laucim, Edgaram Lediņam, Elīzei Spridzānei, Elvijam Kantānam, Ērikam Dreibantam, Gaidim Grandānam, Helmutam Hofmanim, Igoram Deņisovam, Ilzei Jansonei, Ilzei Kalvānei, Jānim Bētiņam, Jānim Pērlem, Jānim Reihmanim, Jānim Rudzītim, Mārtiņam Kalniņam, Sandrim Rabkevičam, Tomam Koham, *Rien van Wijk* un Vitālijam Ignatjevam. Protams, izsaku pateicību arī visiem, kas piedalījās teritoriju pārbaudēs, jo īpaši Aijai Ārgalei, Aigaram Pērkonam, Ainai Evertei, Ainim Platajam, Aldim Freibergam, Aleksandram Lubānam, Alvim Ausmanim, Andrim Akotam, Andrim Avotiņam, Andrim Duļbinskim, Andrim Somam, Dacei Ūselei, Daigai Bandeniecei, Dainai Grantiņai, Dainim Jansonam, Diānai Margai, Druvim Melderim, Edgaram Griķim, Ervīnam Gūtmanim, Ērikam Dreibantam, Gaidim Grandānam, Gunai Baltiņai, Guntaram Dolmanim, Gundegai Jurānei, Ilgvaram Sinkevičam, Ilonai Mednei, Imantam Jakovļevam, Ingai Ertai, Ingmāram Ķiecim, Ivaram Ozolam, Jānim Jansonam, Jānim Ķuzem, Jānim Pērlem, Jānim Priedniekam, Jānim Zommeram, Jurijam Jesko, Kasparam Liepiņam, Kārlim Mačam, Mārtiņam Kalniņam, Mārtiņam Platacim, Normundam Zeidakam, Ojāram Demiteram, Reginai Ivbulei, Sandrai Galiņai, Sandrai Līckrastiņai, Sandrim Rabkevičam, Solvitai Reinei, Tomam Koham, Uģim Bergmanim, Uģim Grīnbergam, Valdim Kaminskim, Valdim Lukjānovam, Vilim Ziņģim un Zigrīdai Jansonei. Paldies arī visiem, kuri atsūtīja savus novērojumus.

Liels paldies, arī Rīgas Nacionālajam zooloģiskajam dārzam, jo īpaši ornitoloģijas nodaļas vadītājai Līgai Matsonei, par sadarbību zivjērgļu izpētē.

Aicinām arī turpmāk ziņot par novērotiem zivjērgļiem un to ligzdām.
Novērojumus, lūdzu, sūtiet uz adresi: **Projektam „Zivjērglis" Latvijas Dabas fonds Dzirnavu iela 73-2, Rīga, LV-1011** vai uz e-pasta adresi: **zivjerglis@ldf.lv.**